

УДК 336.717

JEL Classification: G21, G24, O16, O25

DOI: 10.15587/2312-8372.2018.153323

ДОСЛІДЖЕННЯ УЧАСТІ БАНКІВ У КРЕДИТУВАННІ ПОТРЕБ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

1. Вступ

Головним напрямком реформування української економіки та розбудови нової, соціально-орієнтованої ринкової економічної системи, є суттєва реструктуризація виробництва на основі інноваційних перетворень. Світовий досвід показує, що важливу роль у трансформації господарського механізму, підвищенні інтенсивності його структурної перебудови відіграє розвиток інноваційного підприємництва. Проте притаманна Україні нестійкість економічного розвитку, бюджетний дефіцит, недосконалість механізмів довгострокового фінансування та кредитування, нестача власних коштів та, як наслідок, нерозвиненість ринкових механізмів стримують інноваційні процеси в національній економіці [1]. Інноваційні процеси, що супроводжуються скороченням бюджетних асигнувань, недостатнім розвитком фінансового ринку та пасивністю більшістю його учасників, сприяють підвищенню ролі банків у процесах кредитування інноваційної діяльності, як основних постачальників інвестиційних ресурсів [2].

Пошук механізмів стимулювання взаємозв'язку та взаємодії банківського капіталу та інноваційного розвитку, як гарантів забезпечення сталого економічного зростання в Україні, є виключно актуальним. Вагомим значення набувають банківські інвестиції, що безпосередньо пов'язані із структурними змінами та інноваціями, якість співвідношення яких закладає підґрунтя для модернізації економіки та її макроекономічної збалансованості.

Інноваційна діяльність неможлива без відповідного фінансового забезпечення. Фінансування інноваційної діяльності приводить до зростання ВВП у співвідношенні 1 до 3, фінансування інформаційно-комунікаційних технологій – основи нової економіки – в співвідношенні 1 до 2. У розвинених країнах до 90 % зростання ВВП визначається інноваціями і технологічним прогресом [3].

2. Об'єкт дослідження та його технологічний аудит

Об'єктом дослідження є результати впливу банківського кредитування на процеси інноваційного розвитку промислових підприємств та економіки України.

З метою формування рекомендацій щодо фінансування інноваційного розвитку та підвищення ефективності інноваційної діяльності досліджено проблеми державного управління інноваціями. Проведено аналіз специфіки фінансових джерел в умовах глобалізації та нових явищ у фінансово-кредитному забезпеченні інноваційного розвитку на рівні національних економік [4–6].

Особливої уваги надано формуванню методологічної основи та методів участі банків у фінансуванні інновацій, перспективах розвитку перших в умовах необхідності прискорення інноваційного розвитку підприємств реального сектору економіки [7, 8].

Одним з найважливіших моментів участі банків у фінансуванні інноваційних процесів є саме довгостроковість процесу взаємодії, шляхом інвестування в капітал інноваційних підприємств чи кредитування інвестиційних та інноваційних проектів. Проте діяльність комерційних банків, які діють на території України, законодавчо регламентується, що обмежує їхній контроль над підприємством з метою запобігання негативного впливу на надійність фінансової системи. У зв'язку з чим гостро постає питання пошуку нових методів та механізмів фінансового забезпечення інноваційної діяльності, що дозволять забезпечити залучення додаткових інвестицій в реальний сектор економіки.

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо створення умов використання кредитів банків, як джерела фінансування потреб інноваційного розвитку економіки.

Розкриттю мети сприяє вирішення наступних завдань:

1. Дослідити тенденції змін та чинників впливу на інноваційний розвиток економіки України.
2. Провести оцінку інвестиційного потенціалу країни, джерел фінансування інноваційної діяльності, як чинника реструктуризації промислових підприємств.
3. Визначити зв'язок між основними змінними, що характеризують взаємозв'язок між кредитною активністю банків, інноваційною активністю промислових підприємств та спроможністю країни до розвитку.
4. Визначити значимість участі банків в процесах модернізації групи промислових підприємств України.

4. Дослідження існуючих рішень проблем

Питання пошуку ефективних форм, напрямків та механізмів фінансової взаємодії інвесторів та інноваторів є предметом наукових досліджень багатьох учених [9, 10]. Разом з тим питання щодо визначення ролі банків у підтримці економічного зростання на сучасному етапі розвитку країни залишаються важливими.

Так, на думку авторів роботи [11], «інноваційність є визначальною характеристикою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та усіх суспільних процесів. Від оволодіння інноваційними механізмами розвитку залежить доля України: чи рухатиметься вона в напрямі входження до числа розвинених країн, чи залишиться стагнуючою країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу. Це пов'язано з загальними закономірностями суспільного розвитку, згідно з якими у світі відбувається перехід від переважно відтворювального до інноваційного типу розвитку... Але перехід до інноваційного типу розвитку відкриває не тільки великі перспективи, а й створює значні ризики для стабільності і збалансованості самого розвитку. Як автомобіль на великій швидкості має більші ризики аварії, так і економіка, що динамічно розвивається, має підвищені ризики дестабілізації. Тому важливо забезпечити надійність роботи всіх суспільних механізмів інноваційного розвитку, безпечність функціонування всієї соціально-економічної системи...

Тривала нестача фінансових ресурсів для інноваційної активності підприємств гальмує модернізацію виробничого потенціалу промисловості України... Залучення кредитних коштів дозволяє підприємствам розширювати інноваційно-технологічний базис виробництва...»

Зазначається, що «...глибинні причини кризи української моделі закладені в системі суспільного відтворення промислового капіталу, яка в умовах дії ринкових критеріїв ефективності підприємств призвела до різкого скорочення обробних галузей і розширення сировинного сектора. Підприємства обробних галузей не були готові до участі в конкурентній боротьбі ні всередині країни, ні на світових ринках ...

Вихід з нинішніх труднощів і перехід на траєкторію сталого розвитку можливі на основі нової соціально-економічної моделі, де розширене відтворення можливе на підприємствах реального сектора економіки. Кожне підприємство повинне мати ресурси, достатні для постійного розширення та оновлення виробництва. Такими ресурсами, як відомо, є:

- по-перше, амортизаційні фонди, що забезпечують не тільки відтворення основного капіталу, а й постійне підвищення його технічного рівня;
- по-друге, банківські кредити, необхідні для розширення виробництва;
- по-третє, прибуток підприємств, що використовується на розширення масштабів бізнесу ...

Формування нової відтворювальної моделі основного капіталу перешкоджає високий рівень інфляції, який не дозволяє накопичувати вільні кошти підприємств на його оновлення ...

Як показує досвід фінансово-кредитної підтримки оновлення основного капіталу в розвинених країнах, виділення коштів шляхом цільового інвестиційного кредитування є найкращим способом досягнення кінцевого результату. Засобами для інвестиційного кредитування можуть стати не тільки активи самої банківської системи, а й залучені кошти від приватизації, фінансові ресурси у вигляді боргових зобов'язань, які може залучити держава. За 10 років частка інвестиційного кредитування могла б зрости в рази ... При такому підході фінансово-кредитний план буде націлений на реалізацію інвестиційної програми оновлення виробництва, а в кінцевому підсумку – на отримання кінцевих результатів сталого соціально-економічного розвитку країни» [12].

Згідно думки автора роботи [13] «сучасний інноваційний розвиток відбувається стрімкими темпами, спричинених тотальною модернізацією та переходом до постіндустріального суспільства... На сьогодні існують тісні зв'язки між тенденціями інноваційного розвитку та параметрами результативності діяльності окремого суб'єкта господарювання, результатів функціонування галузі та національної економіки ... На сучасному етапі сформовано низку різнобічних класифікацій джерел фінансування інновацій... базовою визнана класифікація за джерелами мобілізації фінансових ресурсів, у межах якої поряд із власними коштами базовими названо кредитування та інвестиції. Вказані джерела створюють фінансові ресурси, які дають змогу реалізовувати проекти для формування додаткового прибутку, що дозволяє задовольнити зростаючі потреби суб'єктів інноваційної діяльності в ході інноваційного процесу».

As the author notes [14], «innovation is considered to be a driving force of firm growth allowing a means of differentiation from competition and of establishing a dominant role in an industry... Besides, while extant literature has investigated the connection between corporate innovation and venture capital or private equity funding the impact of bank financing on fostering innovation remains a matter of debate due to theoretically ambiguous predictions as well as endogeneity concerns...»

Evidence indicates that relationship lending fosters corporate innovation and that bank financing is material for the investment in the innovative process, thus leading to technological progress».

It is reported that «innovative small firms – those introducing new products, processes or business models – are most likely to create new markets, achieve rapid growth, and help the economy recover. External finance may be particularly important for innovative small firms, as they can lack the internal resources to successfully commercialize innovations» [15].

The author of the article [16] notes, «... that bank financing is the major source that accounts for the positive effect. The author suggest that the banking sector plays a crucial role in financing innovation when the equity market and other market-based financing systems are underdeveloped in emerging economies...».

According to the paper [17] «empirical studies also investigate the impact of access to external financing on firms' R&D expenditure. They find that weaker access to external financing leads to lower R&D expenditure... Another strand of literature investigates the effect of credit constraints in economic downturns and shows that these lead to lower R&D expenditure».

The author in paper [18] draw attention «to the importance of bank funding for R&D investment... It is suggested that contractions in credit supply matter, even if firms are not funding R&D spending through bank debt. The argument is that the disruption in credit supply that follows banking crises will cause firms to divert internal cash flows away from R&D towards more «essential» investments, especially in bank-based economies where they have less access to other types of external finance».

It is generally acknowledged that «financial constraints are one of the main obstacles to innovation activity, which in turn is an important driver for the growth of an economy... A number of studies consider the length of the firm-bank relationship and find that long-lasting firm-bank relationships foster the introduction of innovation activities» [19].

In paper [20] authors examine the effect of bank interventions triggered by debt covenant violations. They show that «bank interventions negatively affect innovation quantity but do not affect innovation quality.... The reduction in innovation quantity is concentrated in innovation projects that are unrelated to a firm's core business, which leads to a more focused scope of innovation output and ultimately an increase in firm value.... Creditors help mitigate investment distortions in innovation arising from conflicts of interest between managers and shareholders and shed new light on the real effect of bank financing».

Доповідається, що «вплив на соціально-економічний розвиток країни забезпечує інвестиційний кредит у випадку, коли:

1) стимулює підприємства на здійснення інвестицій у новітні (модернізовані) нефінансові та нематеріальні активи і науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи (НДДКР);

2) забезпечує якісні зміни у виробництві (нова техніка, технології, форми організації виробництва та управління);

3) підвищує конкурентоспроможність продукції, робіт і послуг не лише на внутрішніх, а й на світових ринках.

Однак кредитування інновацій – це досить ризиковий інструмент, і без державної підтримки його розвиток в Україні неможливий» [21].

5. Методи досліджень

При дослідженні були використані наступні наукові методи:

– системного підходу при дослідженні сучасного стану інноваційної діяльності в Україні, проблем формування та використання джерел її фінансування;

– метод порівняння при співставленні процесів інноваційного розвитку країни та модернізації промислових підприємств, зокрема за допомогою показників минулих років, для виявлення спільних рис та відмінностей з фактичними показниками;

– метод кореляційного аналізу при виявленні залежності між факторами, а саме: визначенні впливу зменшення чи збільшення показників кредитної активності банків на зміну показників, що характеризують інноваційну активність промислових підприємств та спроможність країни до розвитку;

– метод непараметричної статистики при дослідженні статистичної значимості зміни чистого фінансового результату групи промислових підприємств при використанні довгострокових кредитів банків;

– метод табличного та графічного подання результатів для наочного відображення результатів проведеного дослідження.

6. Результати досліджень

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність визначена як діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок та зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. Вона спрямована на створення необхідних інноваційних технологій або послуг і здійснюється в тісному взаємозв'язку із середовищем. Інноваційна діяльність об'єктивно обумовлюється потребою ринку, відкриває нові сфери застосування, а отже, і нових споживачів створюваного продукту, технології або послуги» [22].

Важливою галуззю української економіки є промисловість. Невідповідність технічного рівня виробництва, наслідки впливу глобальної фінансово-економічної кризи, зростаючий рівень конкуренції й технологічні переваги країн, що обрали інноваційний шлях розвитку, обумовлюють необхідність модернізації промисловості та економіки України в цілому.

Модернізація являє собою процес переходу від традиційного суспільства до індустріального. А також є рушійною силою економічного розвитку держави та представляє собою прогресивні зміни в діяльності промислових підприємств під впливом науково-технічного прогресу в напрямку створення конкурентних

переваг та підвищення продуктивності факторів виробництва. Проте не всі підприємства готові до інвестицій в процеси модернізацій.

Так, станом на 2017 р. обсяг реалізованої промислової продукції становив 2625862,7 млн. грн./93580,28 млн. дол., у 2000 р. цей показник складав 210842,7 млн. грн./38829,22 млн. дол. що говорить про збільшення обсягів реалізації. Проте, якщо розглядати індекс промислової продукції, то наявна протилежна динаміка. Показник промислової продукції мав тенденцію до скорочення з 114,2 % до 100,4 % протягом 2000–2017 років (рис. 1).

Рис. 1. Основні показники промислової продукції за 2001–2017 рр. [23]

Нагадаємо, що глобальна фінансова-економічна криза 2008–2009 рр. руйнівним чином вплинула на Україну, насамперед, на сектор промисловості, обсяг виробництва якого після зростання 2001–2007 рр. скоротився удвічі. Період посткризового відновлення 2010–2011 рр. не був успішно використаний в Україні. Це посилює негативні тенденції в економіці у 2012–2013 рр. (нульове зростання економіки), що по суті означає відсутність створення базису стійкого економічного зростання.

Вважаємо за потрібне відмітити, що на рівень модернізації значний вплив має інноваційна активність підприємств.

Згідно даних рис. 2, кількість підприємств, що впроваджували інновації, мала тенденцію до збільшення протягом 2000–2016 рр. Питома вага інноваційно-активних підприємств станом на 2016 р. становила 16,6 %, що більше докризового періоду 2007 р. в 1,6 разів. Збільшення показника супроводжувалося освоєнням підприємствами нових видів техніки та впровадженням нових технологічних процесів (Темп росту 2000–2016 – 206,81 % та 248,68 % відповідно) [24].

Рис. 2. Темпи росту результатів інноваційної діяльності промислових підприємств України за 2000–2016 рр. (за методом базисних підстановок), %

Також відмітимо, що спостерігається збільшення рівня інноваційної активності та результативності інноваційного процесу промислових підприємств в Україні щодо створення інноваційної продукції та продукування нових технологічних рішень з 2008 р. Так, у 2016 р. в промисловості було освоєно виробництво 4139 видів інноваційної продукції. Це в 1,63 рази вище показника 2007 р. та 1,21 разів вище ніж у 2012 р., коли було створено 2526 та 3403 найменувань інноваційної продукції відповідно. Не дивлячись на неспроможність країни утримати тренд зростання економіки 2010–2011 рр. та настання значного кризового періоду 2013–2014 рр., обсяги освоєних інноваційних видів продукції на підприємствах у 2014 р. склали 3661 одиницю. Це в 1,07 разів більше показника 2012 р. Зазначене свідчить про те, що результативність інноваційної діяльності в Україні має тенденцію до покращення, проте все ще не відповідає вимогам забезпечення стабільного інноваційного розвитку, започаткованого у 2000–2002 рр. Темп росту досліджуваного показника склав лише 27,02 % за 2000–2016 рр., тобто відбулося значне скорочення результатів інноваційної діяльності промислових підприємств на 72,98 %. До того ж відмітимо, що у 2017 р. наявне значне скорочення всіх показників. Зокрема, частка підприємств, що впроваджували інновації становила 14,3 % (Темп росту 2016–2017 – 86,14 %), якими:

- освоєно менше найменувань інноваційних видів продукції на 1752 од. (Темп росту 2016–2017 – 57,67 %) та видів техніки – на 1552 од. (Темп росту 2016–2017 – 57,54 %);

- упроваджено нових технологічних процесів – на 1657 од. (Темп росту 2016–2017 – 52,47 %) та маловідходних, ресурсо-ощадних – на 137 од. (Темп росту 2016–2017 – 81,68 %).

Отже, відповідно до вище наведеного, спостерігається негативна динамка щодо впровадження інновацій підприємствами промислового комплексу. Це

означає, що проблеми, які були характерні для української промисловості протягом останніх років так і не було вирішено, а саме (рис. 3):

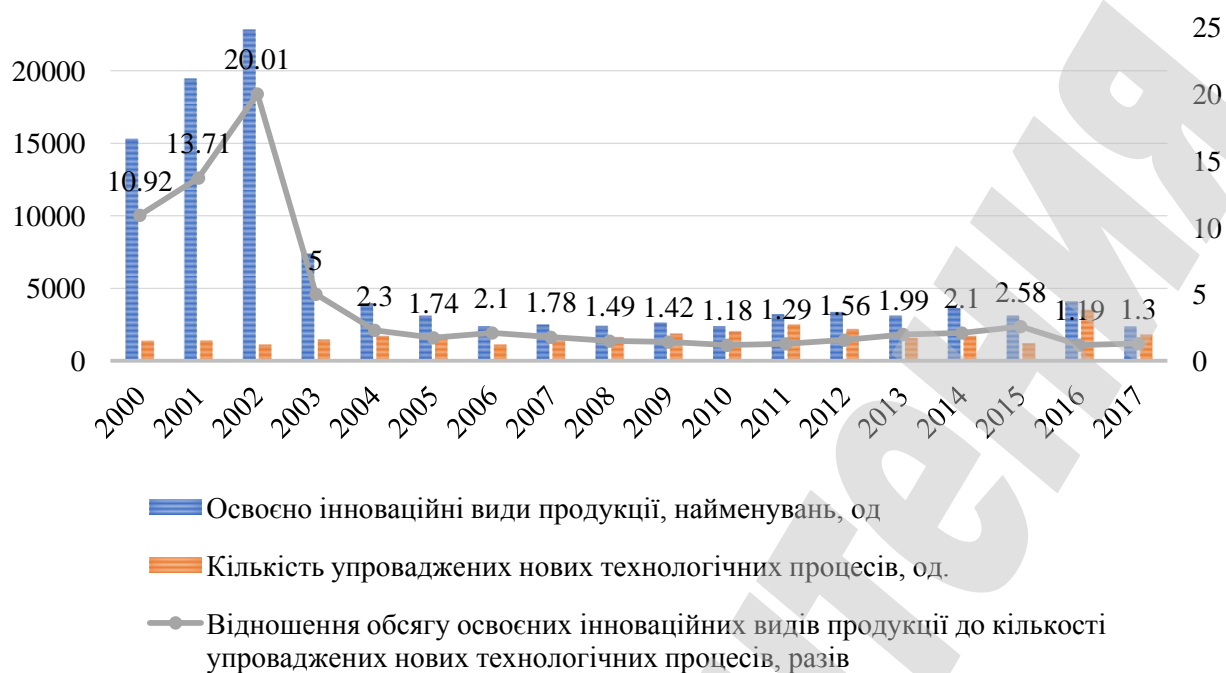
- екстенсивний характер інноваційних процесів у промисловості;
- використання науково-технічних розробок попередніх років;
- структурні диспропорції в інвестиційній діяльності;
- низький попит на інноваційну продукцію;
- відсутність стимулів до інноваційної діяльності тощо.

Рис. 3. Розподіл неінноваційних підприємств за причинами що перешкоджали здійсненню інновацій протягом 2012–2016 рр., % [25]

Даний висновок підтверджує й нестійка динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України. Так, протягом 2000–2017 рр. обсяг впровадження інноваційних видів продукції перевищує обсяг впровадження нових технологічних процесів, хоча має тенденцію до скорочення (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 2000–2017 рр.

Не менш необхідним є зауваження, що впродовж 2006–2016 рр. намітилася тенденція щодо збільшення кількості підприємств, які впроваджували процесові, маркетингові та організаційні інновації (Темп росту 2006–2008/2014–2016 – 107,29 %, 261,53 % та 228,94 % відповідно) (табл. 1).

Таблиця 1

Частка промислових підприємств України, що впроваджували інновації, за типами інновацій у 2006–2016 рр.*

Типи інновацій, що впроваджували промислові підприємства	2006–2008	2008–2010	2010–2012	2012–2014	2014–2016
Технологічні інновації					
Інноваційна продукція	9,9	10,6	11,7	5,2	5,7
Інноваційні процеси	9,6	10,6	12,4	7,2	10,3
Нетехнологічні інновації					
Маркетингові інновації	3,9	4,0	3,1	5,4	10,2
Організаційні інновації	3,8	4,0	3,1	4,7	8,7

Примітка: * – таблиця побудована на основі даних [25]

Це свідчить, що промислові підприємства:

- стають більш активними в нетехнологічних інноваціях, розвиток яких позитивно впливає на продуктивність праці;
- створюють конкурентні переваги на нових ринках (маркетингові стратегії виходу на нові ринки);
- розробляють нові способи просування продукції (інновації в маркетингу).

Однак, незважаючи на позитивні зміни в інноваційній діяльності, зауважимо, що промислові підприємства України все ще недостатньо використовують потен-

ціал впровадження нетехнологічних інновацій. Низький рівень впровадження зазначених інновацій свідчить про недостатнє застосування підприємствами сучасних методів корпоративного управління та вироблення комплексних стратегій управління бізнесом. Серед основних показників, які характеризують інноваційну діяльність, важливе місце належить витратам на інновації (рис. 5).

Рис. 5. Темпи росту загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємств впродовж 2000–2017 рр. (за методом базисних підстановок), % [26]

У структурі витрат на інноваційну діяльність підприємств України протягом 2000–2017 рр. переважають витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, питома вага яких у 2017 р. становила 64,69 %. Структура витрат промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності є неефективною, оскільки має низьку питому вагу на дослідження та розробки, яка у 2017 р. склала 23,7 % від їх загального обсягу. Незважаючи на те, що до 2016 р. спостерігалася позитивна динаміка інноваційної активності промислових підприємств України, її рівень у 2017 р. скоротився та становив лише 16,2 %. Зауважимо, що у 1992–1995 рр. питома вага інноваційно-активних підприємств коливалася в межах 20–26 %, а наприкінці 1980 років – 60–70 %. Зауважимо, що на сьогодні в країнах Європейського Союзу питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю становить близько 53 %.

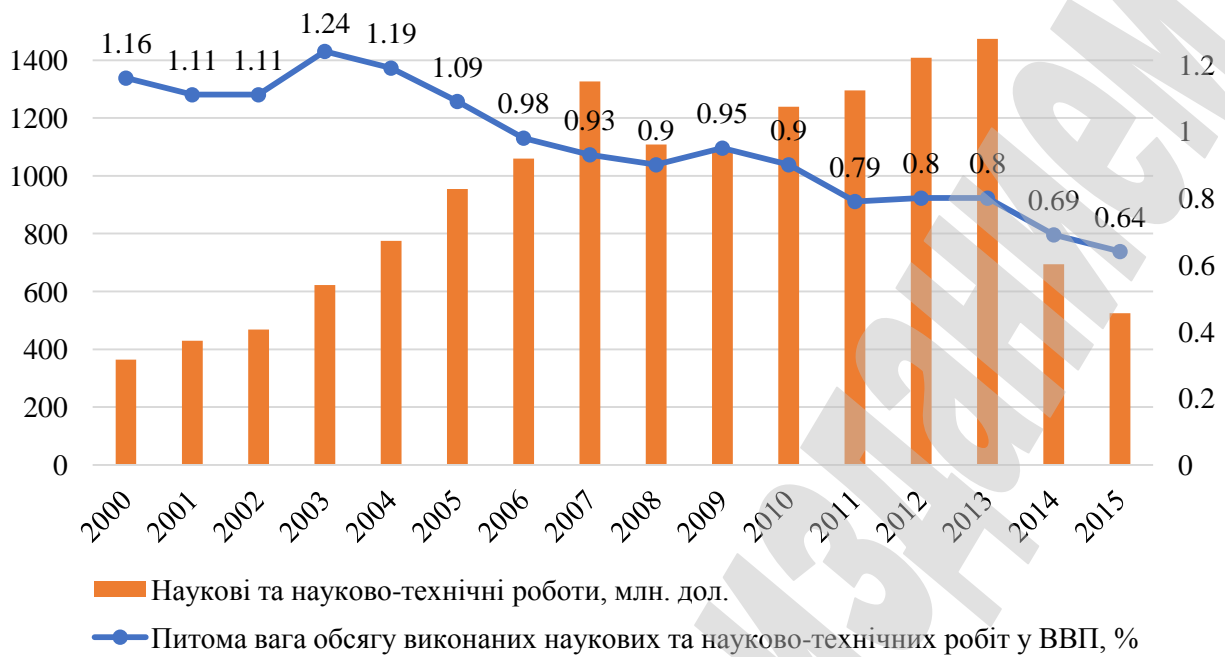
Зазначене обумовлює високий рівень зносу основних засобів, що протягом 2000–2015 рр. перевищує критичні 60 % (рис. 6).

Рис. 6. Ступінь зносу основних засобів на підприємствах України протягом 2011–2016 рр., % [27]

Особливо чітко це простежується у післякризовий 2011 та 2015 роки (Темп росту 2009–2011 – 280,15 % та Темп росту 2014–2015 – 179,87 %). При одночасному збільшенні загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки (НДР) (Темп росту 2009–2011 – 127,54 % та Темп росту 2014–2015 – 116,23 %) (рис. 5). Значний рівень зносу основних засобів, зокрема на підприємствах переробної промисловості, що у 2016 р. склав 76,4 %, призводить до посилення технічної та технологічної відсталості. До того ж відмітимо, що частка витрат, пов'язаних із придбанням інших зовнішніх знань (нових технологій) має тенденцію до зростання з 2000 р. (Темп росту 2000–2008 – 598,39 %).

Спираючись на зазначене, констатуємо недосконалість структури інноваційних витрат і зростання орієнтації промислових підприємств на придбання готових технологічних рішень. Така ситуація спричиняє зниження зацікавленості суб'єктів підприємництва у самостійній розробці нових продуктів і технологій та спонукає до фінансування процесів упровадження нововведень, здатних у відносно короткі строки забезпечити окупність інвестицій. Також варто вказати на спадну динаміку питомої ваги витрат на наукові та науково-технічні роботи у ВВП, що є визначальним критерієм оцінки ефективності інноваційно-трансформаційних змін в економіці (рис. 7). Це підтверджує наявність недофінансування наукових досліджень і розробок на необхідному рівні. Зауважимо, що за підрахунками експертів, частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП дорівнювала в СРСР: у 1950 р. – 0,99 %; 1960 р. – 1,77 %; 1970 р. – 2,49 %; 1980 р. – 3,00 %, 1990 р. – 2,89 % [28]. В Україні у 2015 р. питома вага зазначених витрат становила 0,64 %, що є у 4,5 разів меншим, якщо порівнювати з 1990 р.

Рис. 7. Оцінка ефективності інноваційно-трансформаційних змін в економіці України за 2000–2015 рр. [29, 30]

Приріст ВВП у розвинутих країнах понад 70 % досягається за рахунок інноваційних факторів, використання патентів і «ноу-хау» у найсучасніших технологіях. З метою здійснення нововведень у 2015 р. 213 підприємств купували нові технології (в Україні та за її межами), з них за кордоном купували технології 32 підприємства (рис. 8).

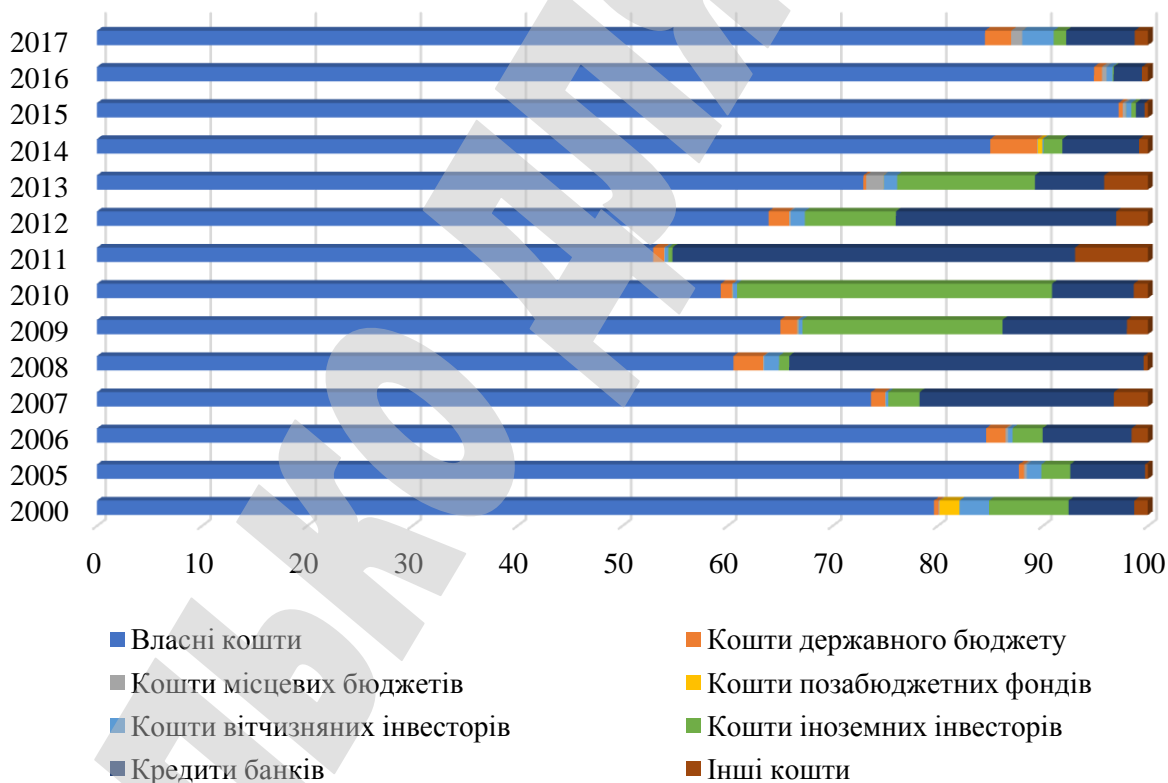

Рис. 8. Темпи росту придбання й передавання нових технологій підприємствами за межами України впродовж 2007–2015 рр. (за методом базисних підстановок), %

В цілому протягом 2007–2015 рр. кількість придбаних вітчизняними підприємствами нових технологій в Україні та за кордоном має тенденцію до зменшення. Проте, кількість переданих нових технологій у 2015 р. становила 118 проти 1197 придбаних (зокрема 20 та 60 за межами України відповідно). З чого зробимо висновок про розімкнутість національної інноваційної системи України, що визначається підтримкою вітчизняних підприємств не власної науки, а фактичним фінансуванням закордонних інноваторів. Саме тому трансфер технологій не позначився на економічних показниках діяльності промисловості.

Зауважимо, що створення можливостей для розширеного відтворення на інноваційній основі можливе лише за умов отримання рівня рентабельності від операційної діяльності на рівні 30 % і більше. Особливо це стосується підприємств переробної промисловості, значення показника якого у 2017 р. становить лише 4,4 %, з чого можна зробити висновок про неефективність виробничого менеджменту підприємств, ненаціленого на впровадження наукомістких технологій.

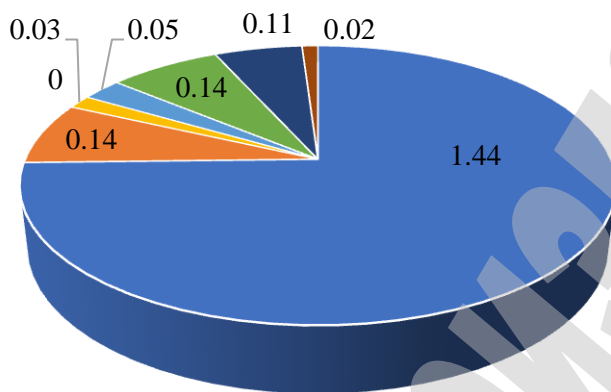
Не менш необхідним є зазначення, що особливість кількісних і якісних характеристик інноваційних витрат вітчизняної економіки визначаються умовами фінансування інноваційної діяльності, сформованими в Україні. Тому наступним кроком даної роботи є аналіз розподілу обсягів і структури джерел фінансування інноваційної діяльності у промисловості (рис. 9).

Рис. 9. Динаміка структури фінансування інноваційної діяльності за джерелами у 2000–2017 рр., % [31]

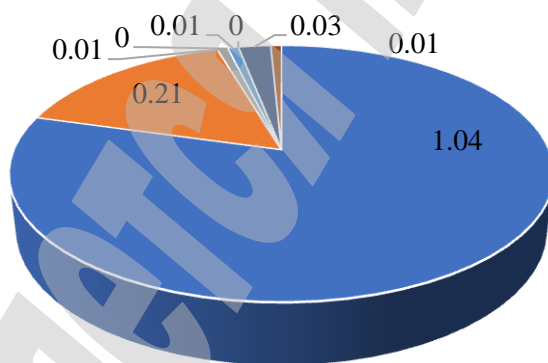
Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні є власні кошти підприємств, частка яких у загальній структурі впродовж 2000–

2017 рр. становить 79,6–94,8 %. Проте у 2017 р. наявна тенденція до скорочення показника в абсолютному та відносному вираженні, питома вага якого у загальному обсязі джерел фінансування становить 84,4 %, що на 14331,8 млн. грн./510,7 млн. дол. менше порівняно з 2016 р. На одне підприємство, яке займалося інноваційною діяльністю, в середньому у 2017 році припадало 30,61 млн. грн./1,09 млн. дол. коштів з усіх джерел, зокрема власних коштів – 29,03 млн. грн./1,03 млн. дол. (рис. 10).

- Власні кошти, млн. дол.
- Кошти державного бюджету, млн. дол.
- Кошти місцевих бюджетів, млн. дол.
- Кошти позабюджетних фондів, млн. дол.
- Кошти вітчизняних інвесторів, млн. дол.
- Кошти іноземних інвесторів, млн. дол.
- Кредити банків, млн. дол.

a

- Власні кошти, млн. дол.
- Кошти державного бюджету, млн. дол.
- Кошти місцевих бюджетів, млн. дол.
- Кошти позабюджетних фондів, млн. дол.
- Кошти вітчизняних інвесторів, млн. дол.
- Кошти іноземних інвесторів, млн. дол.
- Кредити банків, млн. дол.

б

Рис. 10. Обсяги коштів за джерелами, залучених на фінансування інноваційного розвитку одного промислового підприємства України у: *a* – 2000 р.; *б* – 2017 р.

Також відзначимо, що обсяги кредитів банків та інших джерел, до складу яких входять кошти небанківських фінансово-кредитних установ, збільшилися на

577,1 млн. грн./20,59 млн. дол. порівняно з 2000 р. та становили 709,4 млн. грн./25,28 млн. дол. у 2017 р. У 2015 р. їхня частка складала лише 1,14 % (у 2000 р. – 7,52 %) у зв'язку з фінансово-економічною нестабільністю, а у 2017 р. мала тенденцію до збільшення та дорівнювала 7,78 %. Представлені розрахунки дозволяють зробити припущення про підвищення ролі фінансових установ та активізацію їхньої участі в інвестиційних процесах інноваційного розвитку економіки, що є позитивним явищем. До того ж, на одне підприємство, що проводило інноваційну діяльність, в середньому припадало 0,82 млн. грн./0,03 млн. дол. кредитних коштів (у 2000 р. – 0,61 млн. грн./0,11 млн. дол., у 2015 р. – 0,14 млн. грн./0,01 млн. дол.).

Стан джерел фінансування відображається на результативності інноваційної діяльності в промисловості України, рівень якої визначається як низький. Про це свідчить показник питомої ваги реалізованої інноваційної продукції, що зменшився на 8,7 % у 2017 р. порівняно з 2000 р. (9,4 %) і становив 0,7 % загального обсягу реалізованої промислової продукції (рис. 11). Зазначене свідчить про недостатність наявних джерел фінансових ресурсів для належного забезпечення здійснення інноваційної діяльності й реалізації пріоритетних інноваційних проектів в Україні. Це пояснюється впливом фінансово-економічної кризи та неспроможністю країни використати можливості 2010–2011 рр. щодо забезпечення зростання економіки. Це відбилося падінням загального обсягу фінансування у 2017 р., який становив лише 9117,5 млн. грн./324,93 млн. дол., або 0,80 % від ВВП (у 2000 р. – 1,0 %, у 2008 р. – 1,3 % та 2014 р. – 0,5 %).

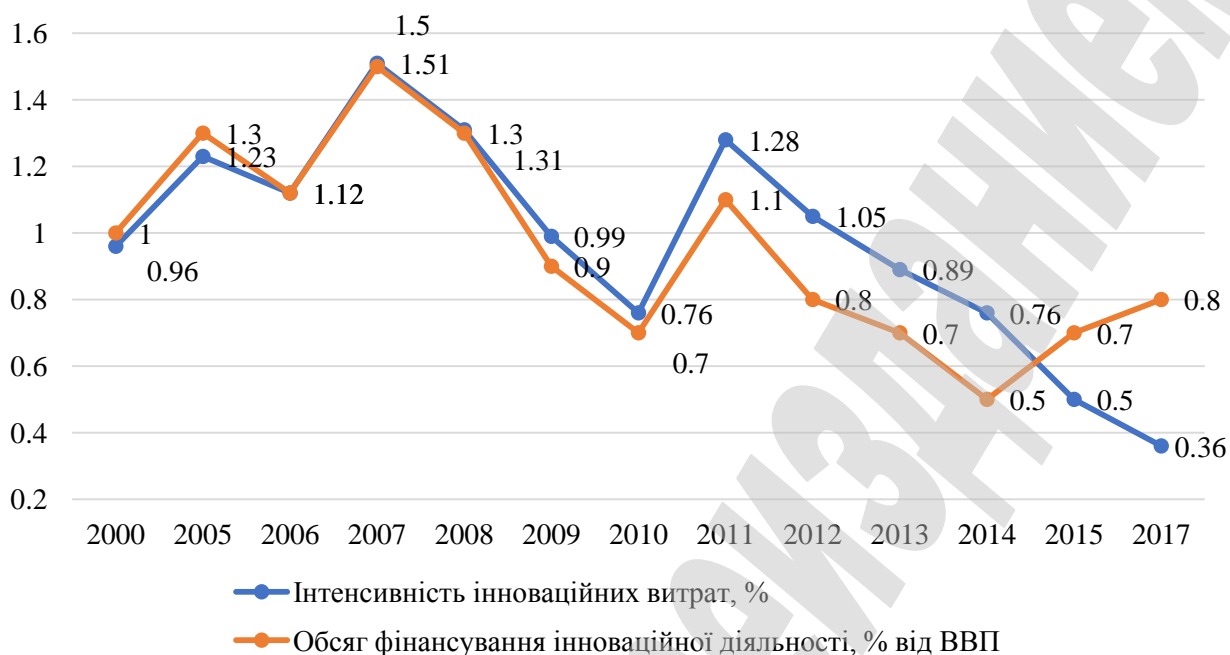

Рис. 11. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості [24]

Підкреслимо, що з 2011 р. інтенсивність інноваційних витрат (відношення обсягів фінансування інноваційної діяльності та обсягів реалізації промислової

продукції) стабільно знижується і на кінець 2017 р. сягнула свого мінімального значення 0,36 % (рис. 12).

Рис. 12. Інтенсивність формування фінансових ресурсів інноваційного розвитку України за 2000–2017 роки

Сутність проблеми недостатньої ефективності фінансового забезпечення інноваційного розвитку в Україні полягає у відсутності налагоджених механізмів розкриття потенціалу існуючих фінансових джерел, результативного перерозподілу структури залучених фінансових ресурсів та пріоритетів споживання інноваційної продукції.

Інноваційний характер розвитку економіки вимагає нагромадження основного капіталу за рахунок зростання обсягів інвестицій. Згідно даних рис. 13, значення показника валового нагромадження основного капіталу у відсотках до ВВП є нижчим критичного рівня (18 %). Незважаючи на поступове збільшення з 2015 р. станом на 2017 р. показник дорівнює 16 %. Відмітимо, що відповідно до «Методичних рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» рекомендоване оптимальне значення показника становить 25–30 % [32]. Наявний режим в Україні несе ризик деградації економіки, що не сприяє пришвидшеній модернізації економіки (30 % та вище).

Рис. 13. Валове нагромадження основного капіталу у % до ВВП за 2000–2017 роки [33]

Далі, відповідно до структури даного дослідження, здійснимо оцінку ступеню участі банків у кредитуванні потреб інноваційного розвитку економіки України. Для цього визначимо:

1) тісноту зв'язку між показниками, що характеризують взаємозв'язок між кредитною активністю банків в інноваційному розвитку, інноваційною активністю промислових підприємств та спроможністю країни до розвитку протягом 2007–2017 рр.;

2) значимість участі банків в процесах модернізації промислових підприємств за 2002–2017 рр.

У сучасних умовах в Україні розвиток промислових підприємств набуває особливого значення, що пов'язано з модернізацією галузевої структури економіки. Від розвитку підприємств промисловості залежить якість життя суспільства, економічне зростання та позиція України на світовому ринку послуг. Успішний розвиток промислових підприємств уможлиблюється винятково за умов впровадження моделі інтенсивного інноваційного розвитку, що передбачає пошук інноваційних методів і технологій управління, здатних пришвидшити адаптацію цих підприємств до новітніх досягнень науки.

Загальне піднесення благополуччя населення можливе за умов динамічного розвитку економіки, випереджального, порівняно з ростом ВВП, зростання видатків на розвиток науково-технічного прогресу та фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств. Саме тому, необхідним є розробка заходів щодо стимулювання процесів банківського кредитування інноваційного розвитку як окремих підприємств, так й економіки України в цілому.

Для визначення тісноти зв'язку між показниками протягом 2007–2017 рр., скористаємося методом статистичної обробки інформації, таким як кореляційний аналіз та офіційними даними Національного банку України й Державного

комітету статистики України. Кореляційну матрицю між показниками Кредити, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (понад 1 рік) (млн. дол.), Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості (%), Капітальні інвестиції (млн. дол.), Валове нагромадження основного капіталу (млн. дол.) та ВВП (млн. дол.) побудуємо в програмному пакеті Statistica 10.0. Не дивлячись на обмежений часовий інтервал, в рамках якого проведемо аналіз оціночних показників, їх будемо вважати репрезентативними (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця кореляції між кредитами, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (понад 1 рік) та показниками, що характеризують інноваційну активність промислових підприємств та спроможність країни до розвитку протягом 2007–2017 рр.*

Змінні	Кореляція				
	ВВП, млн. дол.	Валове нагромадження основного капіталу, млн. дол.	Капітальні інвестиції, млн. дол.	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, %	Кредити, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво, та реконструкцію нерухомості (понад 1 рік), млн. дол.
ВВП, млн. дол.	1,000	0,913	0,925	-0,903	-0,304
Валове нагромадження основного капіталу, млн. дол.	0,913	1,000	0,985	-0,671	-0,377
Капітальні інвестиції, млн. дол.	0,925	0,965	1,000	-0,705	-0,444
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, %	-0,903	-0,671	-0,705	1,000	0,230
Кредити, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво, та реконструкцію нерухомості (понад 1 рік), млн. дол.	0,304	-0,377	-0,444	0,230	1,000

Примітка: * – власна розробка автора з використанням даних джерел [34]

Згідно даних представлених табл. 2, між аналізованими показниками існує зв'язок, але не тісний. Помірний (середній) зв'язок визначено між показниками Валове нагромадження основного капіталу та Кредити, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (понад 1 рік) ($r=-0,377$). Помірний зв'язок також визначено й між показниками Капітальні інвестиції та Кредити, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію неру-

хомості (понад 1 рік) ($r=-0,444$). Від’ємна кореляція свідчить про обернений зв’язок між змінними, тобто зростання показника Валове нагромадження основного капіталу та Капітальні інвестиції відбувається при зменшенні показника Кредити, надані нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (понад 1 рік). З чого зробимо висновок, що успіх проведення заходів модернізації та структурної перебудови економіки визначається рівнем інвестицій в основний капітал. Це більшою мірою визначається дією інших, неврахованих в аналізі даних та практично не пов’язаний із використанням довгострокових ресурсів банківської системи.

Інноваційна модель розвитку економіки вимагає формування потужної виробничої бази, здатної створити нову вартість. Нагадаємо, що використання коштів державного бюджету є обмеженим (у 2017 р. питома вага показника становить лише 2,49 % від загальної суми джерел фінансування інноваційної діяльності). Власні кошти підприємств характеризуються як нестабільне джерело в умовах недостатнього рівня рентабельності від операційної діяльності (4,4 % у 2017 р.) та загального скорочення кількості підприємств, які отримали прибуток (71,7 % у 2017 р. проти 73,7 % у 2015 р.).

Тому, саме доступність кредитів повинна стати джерелом зростання реального сектору України. Проте, потенціал банківського кредитування, що визначається як відношення кредитів банків до ВВП, становить лише 27,82 % (в розвинених країнах – більше 60 %) (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяги кредитів, наданих банками в інвестиційно-інноваційну діяльність
упродовж 2007–2017 рр.*

Роки	Загальний обсяг кредитів, наданих банками України нефінансовим корпораціям за цільовим спрямуванням, млн. дол.	Питома вага кредитів банків у ВВП, %	Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (від 1 року), млн. дол.	Питома вага кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (від 1 року), в загальному обсязі кредитів нефінансовим корпораціям, %	Кредити нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (від 1 року), млн. дол.	Питома вага кредитів нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (від 1 року) у ВВП, %
2007	51579	34,68	1829	3,55	10177	6,84
2008	57618	44,78	2011	3,49	13360	10,76
2009	57921	48,81	1878	3,24	14594	12,30
2010	62934	44,71	1448	2,30	12005	8,53
2011	72123	42,66	1113	1,54	10120	5,99
2012	75772	41,49	791	1,04	8247	4,52
2013	86596	45,44	1511	1,75	8069	4,23
2014	49418	49,08	919	1,86	5542	5,50
2015	32824	39,62	475	1,45	3298	3,98
2016	30235	34,46	330	1,09	2562	2,92
2017	29577	27,82	317	1,07	2009	1,97

Примітка: * – таблиця побудована на основі даних [29, 34]

Зниження порогу використання підприємствами інвестиційних кредитів банків, незначна їхня частка в загальному обсязі кредитів корпоративному сектору та у ВВП свідчить про прояви фінансово-економічної кризи. Наслідками фінансово-економічної кризи є:

- збитковість та високий рівень зносу основних засобів більшості діючих промислових підприємств;
- націленість банків на отримання поточних вигід (інвестування коштів в проекти з коротким строком окупності) та задоволення потреб в банківських послугах різних шарів суспільства.

Наступним кроком даного дослідження є визначення значимості участі банків в процесах модернізації промислових підприємств. Для цього скористаємося методами непараметричної статистики (Statistics Nonparametrics) в програмному пакеті Statistica 10.0.

Основним критерієм формування вибірки промислових підприємств є використання довгострокових кредитів банків для фінансування незавершених капітальних інвестицій. До системи показників також віднесемо власні кошти, коефіцієнт зносу основних засобів, фінансові витрати та чистий фінансовий результат: прибуток (збиток).

В роботі використаємо дані офіційної фінансової звітності 23 промислових підприємств України за 2002–2017 рр., а саме:

- ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель»;
- ПАТ «Одеський консервний завод дитячого харчування»;
- ПАТ «Одеський коровай»;
- ПАТ «Одеський машинобудівельний завод»;
- ПАТ «Одеський завод сільськогосподарського машинобудування»;
- ПАТ «Дніпроважмаш»;
- ПАТ «Запорізький завод феросплавів»;
- ПАТ «Артемівський завод по обробці кольорових металів»;
- ПАТ «Укрелектроапарат» (м. Хмельницький);
- ПАТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування»;
- ПАТ «Автокраз» (м. Кременчук);
- ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод»;
- ПАТ «Холодмаш» (м. Одеса);
- ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь» (м. Маріуполь);
- ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»;
- ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод»;
- ВАТ «Завод «Фрегат» (м. Первомайськ, Миколаївська обл.);
- ВАТ «Український графіт» (м. Запоріжжя);
- ВАТ РОСАВА (м. Біла Церква, Київська обл.);
- ВАТ «Макіївський металургійний комбінат»;
- ВАТ «Марганецький рудоремонтний завод» (м. Марганець, Дніпропетровська обл.);
- ВАТ «Спільне україно-бельгійське хімічне підприємство «ІнтерХім»;
- ВАТ «Київхімволокно».

Вибір зазначених підприємств обумовлено:

– по-перше, існуванням прямого зв'язку між розміром підприємства та його рівнем інноваційності (впровадження інновацій потребує відповідного персоналу, задіяний у виконанні НДР). Згідно даних Державного комітету статистики, найвища частка як технологічно інноваційних, так і нетехнологічно інноваційних підприємств наявна серед великих підприємств (відповідно 31,4 % і 28,1 % протягом 2014–2016 рр.) [25];

– по-друге, оскільки промислові підприємства, що увійшли до вибірки, є великими платниками податків, емітентами цінних паперів, регулярна та нерегулярна інформація про їхню діяльність знаходиться в Загальнодоступній інформаційній базі даних НКЦПФР (Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку) [35]. Це дозволило автору зібрати всі необхідні відомості для проведення дослідження.

Використання в роботі методів непараметричної статистики обґрунтоване проведенням тестів, згідно яких гіпотеза про нормальність відхиляється. Для перевірки нормальності розподілу обчислено: середню та медіану; коефіцієнти асиметрії, ексцесу, проведено їхнє порівняння із стандартною похибкою. Також розраховано тести Kolmogorov-Smirnov та Shapiro-Wilk's W test для змінних чистий фінансовий результат промислових підприємств до та після використання довгострокових кредитів банків.

Отже, проведемо дослідження показників 23 промислових підприємств однієї вибірки до та після використання довгострокових кредитів банків із застосуванням методу непараметричної статистики «Порівняння двох залежних змінних» (Comparing two dependent samples (variables)). А саме підтвердимо статистичну значимість зміни чи спростуємо ідею про те, що використання довгострокових кредитів банків приводе до істотної зміни чистого фінансового результату промислових підприємств. Сформуємо робочі гіпотези:

H_0 – немає значимих змін;

H_1 – зміни значимі.

Для підтвердження статистичної значимості використаємо критерії Вілкоксона (Wilcoxon Matched Pairs Test) (табл. 4).

Таблиця 4

Результати перевірки на статистичну значимість за критерієм Вілкоксона (Wilcoxon Matched Pairs Test)

Pair of Variables	Wilcoxon Matched Pairs Test			
	Marked tests are significant at $p < 0,05000$			
	Valid N	T	Z	p -level
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток) до використання довгострокових кредитів банків, тис. дол. & Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток) після використання довгострокових кредитів банків, тис. дол.	172	6242,500	0,202064	0,839867

Примітка: * – власна розробка автора з використанням даних джерел [35]

Згідно отриманих результатів критерій Вілкоксона не є значимим, оскільки $p\text{-level} > 0,05$ (Wilcoxon Matched Pairs Test $p\text{-level} > 0,839$). Відповідно спростовується гіпотеза H_1 , про те, що зміни є значущими. Це означає, що використання довгострокових кредитів банків в період з 2002 по 2017 рр. не мало значущого впливу на процеси модернізації та не сприяло значимим змінам чистого фінансового результату групи промислових підприємств.

Також вважаємо за потрібне відмітити, що протягом досліджуваного періоду лише 11 підприємств:

- ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель»;
- ПАТ «Дніпроважмаш»;
- ПАТ «Запорізький завод феросплавів»;
- ПАТ «Артемівський завод по обробці кольорових металів»;
- ПАТ «Укртелектроапарат»;
- ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод»;
- ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»;
- ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»;
- ВАТ «Завод Фрегат»;
- ВАТ «Український графіт»;
- ВАТ «Спільне україно-бельгійське хімічне підприємство «ІнтерХім»

отримали чистий фінансовий результат у вигляді прибутку, динаміка змін якого відповідає збільшенню після використання довгострокових кредитів банків в певні роки.

Так, наприклад, ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель» використовує довгострокові кредити банків протягом 11 років. Підприємство є одним з лідерів СНД з виробництва, у відповідності до світових стандартів, телефонних кабелів зв'язку, волоконно-оптичних та LAN (Local Area Network) кабелів. За видами економічної діяльності КВЕД (Класифікація видів економічної діяльності) ДК 009:2010 ПАТ «Одескабель» відноситься до переробної галузі промисловості.

Протягом досліджуваного періоду на ПАТ «Одескабель» було реалізовано наступні інвестиційні проекти:

- 2007 рік – введення у дію нового цеху з виробництва силових кабелів напруженою до 1 кВ;
- 2008 рік – розпочато роботу нового напрямку з виробництва нагрівальних кабелів;
- 2008 рік – модернізація та приріст виробничих потужностей з виробництва ЛАН кабелів;
- 2009 рік – введення у дію потужностей з виробництва силового мідного та алюмінієвого кабелю до 10 кВ;
- 2010 рік – встановлення додаткових потужностей з метою збільшення випуску цифрових та ЛАН-кабелів;
- 2016 рік – розпочато реконструкцію та модернізацію цеху з виробництва волоконно-оптичних кабелів;
- 2017 рік продовжено реконструкцію та модернізацію цеху з виробництва волоконно-оптичних кабелів.

Джерела фінансування та фінансові результати від впровадження заходів з реструктуризації підприємства представлено в табл. 5.

Таблиця 5

Данні фінансової звітності
ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель» за 2006–2017 роки

Роки \ Показник	Довгострокові кредити банків, тис. дол.	Власні кошти, тис. дол.	Незавершені капітальні інвестиції, тис. дол.	Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), тис. дол.
2006	5000	18395	6748	684
2007	5279	13797	919	2227
2008	4889	6209	1109	-7931
2009	3391	3569	598	-1590
2010	2696	5192	1251	1354
2011	3404	8356	927	2809
2012	3801	3197	616	868
2013	3801	5201	234	1067
2014	3802	50	429	-2401
2015	3800	1174	713	1031
2016	3828	3385	147	2181
2017	7761	5956	994	2316

Відмітимо, що найбільш успішним виявились 2016–2017 рр. Процеси модернізації та реконструкції зазначеного періоду забезпечили зростання чистого фінансового результату (прибутку) на 5700 тис. грн./203 тис. дол. Забезпеченню приросту чистого прибутку в розмірі 6,18 % сприяло зростання незавершених капітальних інвестицій (Темп росту 2016–2017 – 676,19 %). Фінансування незавершених капітальних інвестицій здійснювалося за рахунок довгострокових кредитів банків та власних коштів підприємства у співвідношенні та 1:8:6 (Темп росту 2016–2017 – 202,27 % та 176,04 % відповідно). Це підтверджує висновки про значущість та підвищення ролі банків в процесах модернізації промислових підприємств та економіки в цілому на засадах інноваційного розвитку.

7. SWOT-аналіз результатів дослідження

Strengths. Сильною стороною проведеного дослідження є те, що на підставі емпіричних узагальнень наводяться дані, які надають можливість визначити вплив джерел фінансування, зокрема кредитів банків, на стан інноваційної сфери України. А також визначити заходи активізації стимулювання кредитування банками технологічного розвитку національної промисловості. Реалізація системи запропонованих заходів сприятиме стабільному розвитку реального сектору економіки.

Weaknesses. Слабкою стороною є те, що рекомендовані заходи з програмно-цільового управління й фінансування можливо здійснити лише за умов реалізації комплексної національної програми економічного прориву.

Opportunities. Можливостям для подальшого дослідження є вивчення досвіду провідних країн світу щодо формування системи взаємодії державних та приват-

них інститутів, створення умов для соціально-економічного розвитку із сучасною моделлю управління, забезпечення ефективності інвестицій у реальний сектор.

Threats. Загрозами для результатів проведення дослідження є те, що забезпечення структурних трансформацій економіки України зумовлені складністю об'єднання ресурсів різних відомств. Зміна механізмів забезпечення стабільності потребує оперативного реагування, розробки адекватної системи показників оцінки впливу нових економічних чинників.

8. Висновки

1. Проведено дослідження тенденцій змін інноваційного розвитку економіки. З чого приходимо до висновку, що проблема неналежного рівня інноваційної діяльності та низького рівня інноваційної активності українських промислових підприємств має системний характер та обумовлена загальними принципами організації соціально-економічної діяльності України, а саме:

- відсутністю стратегічних цілей та завдань інноваційного розвитку держави, довго- та середньострокового прогнозування й планування соціально-економічного розвитку;

- втратою свого значення пріоритетними напрями розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності в Україні; системи конкурсного фінансування, як основного механізму фінансування науки та інновацій; стимулюючих чинників розвитку науки. Зазначене призвело до суттєвого зниження інноваційної активності промислових підприємств спричинених зупинкою реалізації законів України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». Також стримується реалізація законів України «Про наукові парки» та «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»;

- невиконанням положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо бюджетного фінансування науки на рівні 1,7 % ВВП та заходів зі створення сприятливих економічних умов діяльності наукових установ. Це спричинило послаблення дії фінансових, податкових, кредитних стимулів розвитку інноваційної діяльності, трансферу технологій, відсутність стимулів щодо залучення коштів підприємств у проведення досліджень і розробок.

2. Визначено, що загальний інвестиційний потенціал України характеризується низькою економічною ефективністю, що призводить до уповільнення інноваційного розвитку економіки, а саме:

- переважання власних коштів у структурі джерел фінансування інноваційної діяльності, низький рівень рентабельності операційної діяльності, що негативно впливає на відтворювальний цикл та є дестабілізуючим чинником розвитку виробництва й фінансової стійкості промислових підприємств;

- неприпустимо низький рівень державного фінансування інноваційної діяльності, значне коливання коштів іноземних інвесторів, як результат погіршення умов ведення бізнесу та несприятливого інвестиційного клімату в країні. Це актуалізує потребу в активному використанні переваг банківського кредиту для част-

кового вирішення проблем фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки в цілому та реструктуризації промислових підприємств зокрема.

3. Досліджено взаємозв'язок між кредитною активністю банків в інноваційному розвитку, інноваційною активністю промислових підприємств та спроможністю країни до розвитку, а саме визначено, що:

– процеси інноваційного розвитку економіки країни практично не пов'язані із використанням довгострокових банківських кредитів та мають зворотній зв'язок. Низький рівень тісноти зв'язку між змінними свідчить про дію неврахованих в аналізі даних, зокрема вартості кредитів банків, що потребує проведення подальшого дослідження;

– зниження рівня використання кредитів банківської системи спричинено низькою спроможністю промислових підприємств до створення можливостей для розширеного відтворення на інноваційній основі та значного рівня зносу основних засобів.

4. Визначено участь банків в процесах модернізації групи промислових підприємств України за допомогою методів статистичної обробки інформації з чого можна зробити висновки, що:

– використання довгострокових кредитів банків як джерела фінансування незавершених капітальних інвестицій не має значущого впливу на процеси модернізації групи промислових підприємств та не сприяє значимим змінам (підвищенню чи зниженню) чистого фінансового результату;

– розвиток (приріст чистого фінансового результату у вигляді прибутку) підприємств забезпечується приростом незавершених капітальних інвестицій, що супроводжується приростом довгострокових кредитів банків.

Виходячи із вище зазначеного, активізація стимулювання кредитування банками технологічного розвитку національної промисловості, пошук можливостей прориву в економічному розвитку, як основної передумови інноваційного розвитку України, передбачає практичну реалізацію державою програмно-цільового методу планування. Метод індикативного планування, заснований на цільовому управлінні та фінансуванні, передбачає створення системи взаємодії державних та приватних інститутів з фінансування проектів розвитку, фондів прямих та венчурних інвестицій, національних довгих грошей та ринку деривативів.

Основними завданнями інститутів фінансування проектів розвитку є фінансування за державної підтримки програм розвитку, програм оновлення та модернізації засобів виробництва, кінцевою метою яких є створення високотехнологічної експортноорієнтованої продукції зі створенням нових робочих місць.

Література

1. Васильєва Т. Банківське фінансування інноваційної діяльності: Монографія. Суми: Ділові перспективи, 2006. 60 с.
2. Zavadska D. Determining the role of banks in the financing of innovative development processes of the economy // *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, Issue 3. P. 68–73. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-68-73>
3. Федулова І. В. Стан інноваційної діяльності харчової промисловості // *Економічний форум*. 2011. Вип. 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/5.pdf

4. Амоша А., Землянкин А., Пидоричева И. Совершенствование системы управления инновациями как условие ускорения структурных реформ в Украине // Экономика Украины. 2015. № 9 (638). С. 49–65.
5. Геец В. Преодоление квазирыночности – путь к инвестиционно ориентированной модели экономического роста // Экономика Украины. 2015. № 6 (635). С. 4–17.
6. Шумська С. Банківський кредит та проблеми підтримки інвестиційного процесу в економіці України // Наукові записки. Економічні науки. 2005. Т. 44. С. 51–55.
7. Васильєва Т. Роль банківських установ у проектному фінансуванні інноваційної діяльності // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. 2007. Т. 20. С. 158–165.
8. Белінська Я., Калита Т. Переваги кредитування інвестиційно-інноваційної діяльності на засадах державно-приватного партнерства в умовах глобалізації в Україні // Економіка та держава. 2018. № 8. С. 4–8.
9. Диба О. Поєднання державного та приватного фінансування інноваційної діяльності в Україні // Вісник ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана». 2017. Вип. 6 (21). С. 239–242.
10. Диба М. Концесія: сутність та форми фінансового забезпечення // Фінанси України. 2016. № 10. С. 65–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_10_5
11. Інноваційна Україна 2020: Національна доповідь / Геець В. та ін.; за заг. ред. Гейця В. та ін. К.: НАН України, 2015. 336 с.
12. Зверяков М. Теоретическая парадигма устойчивого развития и украинские реалии // Экономика Украины. 2018. № 10 (675). С. 10–32.
13. Диба О. Фінансово-кредитне забезпечення інноваційного розвитку в умовах глобалізації: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.08. Чернігів, 2018. 40 с.
14. Lagaras S. The Bank Lending Channel and Corporate Innovation. URL: http://www.law.northwestern.edu/research-faculty/searlecenter/events/innovation/documents/Spyros_Innovation.pdf
15. Schneider C., Veugelers R. On young highly innovative companies: why they matter and how (not) to policy support them // Industrial and Corporate Change. 2010. Vol. 19, Issue 4. P. 969–1007. doi: <https://doi.org/10.1093/icc/dtp052>
16. Ayyagari M., Demirgüç-Kunt A., Maksimovic V. Firm Innovation in Emerging Markets: The Role of Finance, Governance, and Competition // Journal of Financial and Quantitative Analysis. 2011. Vol. 46, Issue 06. P. 1545–1580. doi: <https://doi.org/10.1017/s0022109011000378>
17. López-García P., Montero J. M., Moral-Benito E. Business Cycles and Investment in Productivity-Enhancing Activities: Evidence from Spanish Firms // Industry & Innovation. 2013. Vol. 20, Issue 7. P. 611–636. doi: <https://doi.org/10.1080/13662716.2013.849456>
18. Brown J. R., Martinsson G., Petersen B. C. Do financing constraints matter for R&D? // European Economic Review. 2012. Vol. 56, Issue 8. P. 1512–1529. doi: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2012.07.007>
19. Giebel M., Kraft K. Bank Credit Supply and Firm Innovation. ZEW, 2018. 31 p. URL: <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp18011.pdf>
20. Gu Y., Mao C. X., Tian X. Banks' Interventions and Firms' Innovation: Evidence from Debt Covenant Violations // The Journal of Law and Economics. 2017. Vol. 60, Issue 4. P. 637–671. doi: <https://doi.org/10.1086/696703>

21. Майорова Т., Урванцева С. Підвищення ролі банківського інвестиційного кредиту в інноваційному розвитку економіки України // Вісник НБУ. 2014. № 3. С. 30–35.

22. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-152>

23. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010–2017 роках. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_rik/orp_rik_u.htm

24. Впровадження інновацій на промислових підприємствах. Наукова та інноваційна діяльність (1990–2016). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

25. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008–2016 років (за міжнародною методологією). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/16/Arch_obs_inov_d.htm

26. Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності. Наукова та інноваційна діяльність (1990–2016). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

27. Статистичний бюлетень «Баланс основних засобів України». Публікація документів Державної Служби Статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/06/Arch_oz_bl.htm

28. Мірошніченко О. Інноваційна активність промислових підприємств України: стан і тенденції // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2013. Вип. 10 (151). С. 73–78.

29. Валовий внутрішній продукт. Національні рахунки. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

30. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт. Публікація документів Державної Служби Статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

31. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

32. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»: Наказ Міністерство Економічного Розвитку і Торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MethodichniRekomendatsii>

33. Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів за 2010–2017 роки. Національні рахунки. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

34. Кредити, надані депозитними корпораціями. URL: <https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls>

35. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://smida.gov.ua/>